

Stichting Reclame Code
t.a.v. Reclame Code Commissie
Postbus 75684
1070 AR Amsterdam

onderwerp Dossier 2009/00088 – klacht Greenpeace over *Atoomstroom.nl*
datum 4 februari 2009
behandeld door Sjef Peeraer (s.peeraer@atoomstroom.nl)
direct nummer 020-6734850

Geachte leden van de Reclame Code Commissie,

Hierbij reageer ik namens *Atoomstroom.nl* op de klacht van Greenpeace van 19 januari jongstleden.

Allereerst schets ik u kort de uitgangspunten die wij hebben gekozen in onze bedrijfsvoering en communicatie. Daarna zal ik u toelichten binnen welke context wij bewust de aangevochten uitingen I. 'schoon', II. 'CO₂-vrij' en III. 'vrij van subsidies' met betrekking tot de **opwekking** van elektriciteit met kerncentrales gebruiken, en waarom wij menen dat dit te rechtvaardigen is.

Over *Atoomstroom.nl*

- 100% met kerncentrales opgewekte elektriciteit
- Een merk voor de hoog opgeleide, kritische consument
- Uitgangspunt in onze communicatie: Transparantie en Openheid

Repliek op klacht Greenpeace

- Alle claims van *Atoomstroom.nl* gaan over de **opwekking** van elektriciteit
- Door Greenpeace verstrekte informatie is tendentius en ten dele onjuist, maar in belangrijke mate niet relevant omdat deze zich niet beperkt tot de opwekking
- Claim I: Elektriciteits**opwekking** met kerncentrales is schoon
- Claim II: Elektriciteits**opwekking** met kerncentrales is CO₂-vrij
- Claim III: Elektriciteits**opwekking** met kerncentrales is ongesubsidieerd
- Samenvatting en conclusies

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

vervolg (1)

Over Atoomstroom.nl

100% met kerncentrales opgewekte elektriciteit

In oktober 2008 is *Atoomstroom.nl* gelanceerd. Wij verkopen elektriciteit die is opgewekt met kerncentrales. Dat komt tot uiting in het bij ons bedrijf behorende voorlopige stroometiket¹. Het stroometiket is een door de overheid in het leven geroepen verplichte weergave van de opwekmethode en milieukwaliteit van de door een leverancier geleverde elektriciteit. De juistheid van de stroometiketten wordt door de Energiekamer² gecontroleerd.

Wij maken van de stroometiketteringssystematiek gebruik om onze elektriciteit het etiket '100% kernenergie' te kunnen meegeven. Aan deze verplichte en nauwkeurig gereguleerde etikettensystematiek ontleen wij ook de door Greenpeace aangevochten communicatie-uitingen. Verderop in deze brief zullen we hier dieper op ingaan.

Voor de hoog opgeleide, kritische consument

Atoomstroom.nl is zelfstandig en volledig onafhankelijk van de gevestigde namen in de energiewereld. We richten ons vooral op de hoogopgeleide consument omdat ons marktonderzoek uitwijst dat die het meest aangesproken wordt door onze propositie.

Uitgangspunten in onze communicatie: Transparantie en openheid

Atoomstroom.nl streeft openheid en discussie na over de voor- en nadelen van kernenergie, zoals hieronder beschreven.

“Atoomstroom.nl faciliteert de keuze van met kernenergie opgewekte elektriciteit en staat daarmee een onafhankelijk (denk)klimaat voor. De bedrijfsfilosofie is dat wij hedendaagse consument heel goed in staat achten om de voor- en nadelen van kernenergie af te wegen en vervolgens een bewuste keuze te maken.” (website www.atoomstroom.nl)

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

1 Sinds 1 januari 2005 zijn elektriciteitsleveranciers wettelijk verplicht om jaarlijks een stroometiket te verstrekken aan hun klanten. Op het etiket wordt aangegeven welk percentage van de totale hoeveelheid geleverde elektriciteit is opgewekt uit kolen, aardgas, kernenergie of hernieuwbare bronnen (bijvoorbeeld windenergie en biomassa) en welk percentage bij hen onbekend is. Ook dient het stroometiket de milieuconsequenties van de verschillende opwekmethoden te vermelden in de vorm van CO₂-uitstoot per kWh en productie van radioactief afval per kWh.

2 De uitvoering van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet en het toezicht op de naleving van deze wetten is door het Ministeria van Economische Zaken opgedragen aan de Energiekamer.

vervolg (2)

Deze openheid en aanzetten tot discussie uit zich onder andere op onze website op de pagina 'links ter verdere oriëntatie' (bijlage A), die we als volgt inleiden:

“Over kernenergie is veel geschreven, zowel door voor- en tegenstanders, als door min of meer neutrale organisaties. Hieronder vindt u een aantal verwijzingen (alfabetisch gerangschikt) naar bronnen over kernenergie. Wij hopen dat dit u helpt om u een mening over het onderwerp te vormen.”
(inleiding pagina 'Links ter verdere oriëntatie' op www.atoomstroom.nl)

Op deze pagina verwijzen we naar een veelheid aan bronnen over kernenergie, waaronder ook de sites van notoire tegenstanders zoals Greenpeace, Wise en Laka. Ook de onderhavige klacht van Greenpeace is in zijn geheel -inclusief bijlagen- op onze site te vinden. Atoomstroom kies je als je erover hebt nagedacht en je je van zowel de voor- als nadelen op de hoogte hebt gesteld. Dat is ons uitgangspunt.

Het probleem van het radioactieve afval wordt door ons zeker niet gebagatelliseerd. Ook de voorzitter van de Reclame Code Commissie zegt hierover: “Het is algemeen bekend dat een nadeel van atoomenergie is dat dit langdurig radioactief afval tot gevolg heeft. Daarvan wordt ook uitdrukkelijk melding gemaakt op de website [van *Atoomstroom.nl*] onder het kopje 'Nadelen van Kernenergie'” (brief van de voorzitter van de Reclame Code Commissie van 11 november 2008 aan een klager over *Atoomstroom.nl*, zie bijlage B).

Samengevat streeft *Atoomstroom.nl* dus naar een open informatieverstopping over het onderwerp kernenergie en elektriciteit uit kerncentrales in het bijzonder. Consumenten die na het afwegen van alle voor- en nadelen klant willen worden bedienen we graag. Anderen verwijzen we naar collega-leveranciers die geen kernenergie leveren (zie bijlage C).

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

vervolg (3)

Reactie op Greenpeace klachten

Claims Atoomstroom.nl hebben betrekking op de opwekking van elektriciteit

Allereerst wil ik u benadrukken dat alle claims over de elektriciteit die wij verkopen betrekking hebben op het deelaspect *opwekking van elektriciteit*, dus *het proces van elektriciteitsopwekking*. Dit vermelden wij overal zo consistent mogelijk, zoals ook blijkt uit de aan u door Greenpeace verstrekte uitingen. Het rapporteren over de opwekking is algemeen gebruik -en in het geval van CO₂-uitstoot zelfs voorschrift- in de elektriciteitssector. Hieronder licht ik dit toe.

Tegen de achtergrond van Artikel 3³ van de MRC is in absolute zin geen enkele vorm van energie 'schoon' of 'groen' te noemen. Alle vormen van elektriciteitsopwekking hebben immers, over de keten beschouwd, bepaalde milieuconsequenties. Ik noem u een paar voorbeelden:

- Voor een windmolenmast moeten grote hoeveelheden staal worden geproduceerd (ongeveer 300,000 kilo voor een gangbare 2.5MW turbine). De winning en verwerking van ijzererts⁴ en de productie van staal⁵ veroorzaken milieuschade alsmede een aanzienlijke CO₂-uitstoot.
- Bij de productie van windturbine bladen komen aanzienlijke hoeveelheden van het kankerverwekkende ethenylbenzeen (Styreen) in het milieu.
- De productie van zonnepanelen is energie-intensief en er worden in het fabricageproces schadelijke stoffen gebruikt die in sommige gevallen in het milieu komen⁶ (zie ook bijlage D). Bovendien bevatten sommige typen zonnepanelen zware metalen en is er wereldwijd nog nauwelijks regelgeving over de inzameling aan het einde van de levensduur.
- Zonnepanelen moeten regelmatig worden schoongemaakt. Hiervoor zijn schoonmaakmiddelen, water en fossiele brandstoffen nodig.
- Elektriciteitsopwekking met biomassa leidt zowel bij de verbouwing, oogst en transport van de biomassa als bij de verbranding ervan tot milieuschade en CO₂ uitstoot.

3 Artikel 3. Aantoonbaarheid: "Alle milieudclaims dienen aantoonbaar juist te zijn. De bewijslast rust op de adverteerder. Naarmate de milieudclaims absoluut zijn geformuleerd, worden zwaardere eisen gesteld aan het bewijsmateriaal. ... "Bij de huidige stand van de techniek is het moeilijk voorstelbaar dat van veel producten kan worden bewezen dat zij absoluut milieuschadelijk zijn. Daarom is grote terughoudendheid met betrekking tot absolute claims op zijn plaats. Hierbij dient men zich te realiseren dat woorden als: "milieuvriendelijk", "schoon", "groen", "goed voor het milieu", die zonder nadere nuancerings worden gebruikt, door het publiek snel als absolute claims worden begrepen."

4 Hoogovens haalt zijn ijzererts uit de provincie Carajás in Brazilië. De winning heeft een grote impact op het regenwoud. De grootste ijzerertsvoorraden blijken vaak op de ecologisch waardevolste plekken te liggen. Naast ijzererts zijn voor de bereiding van staal kolen (cokes) nodig, en de diepe winning ervan heeft ook - in mindere mate dan bij oppervlaktewinning - aantasting van het landschap tot gevolg. (bron: Milieueffecten van Bouwmaterialen, ir. Andy van den Dobbelsteen & ir. Kees Alberts, TU Delft)

5 Kinderen die opgroeien in de omgeving van de hoogovens van Corus hebben vijf tot veertien keer hogere concentraties van het kankerverwekkende chroom in hun haar. (Bron: Stichting Natuur en Milieu, 2008)

6 Afhankelijk van de gebruikte technologie worden voor de productie van fotovoltaïsche cellen giftige en corrosieve stoffen gebruikt, zoals zoutzuur, waterstofbromide, waterstoftelluride, arseen, antimoon, fosfor, arsine, fosfine, waterstofperoxide, salpeterzuur, zwavelzuur en waterstoffluoride. Fotovoltaïsche cellen van cadmium-telluride behoeven vanwege de giftigheid van cadmium en telluur aan het eind van de levensduur speciale verwerking. (bron: Nederlandse Wikipedia)

Atoomstroom B.V.

Postbus 79130

1070 ND Amsterdam

T 0900-2787666

E info@atoomstroom.nl

www.atoomstroom.nl

KvK 34297646

ABN-AMRO 59.71.51.105

vervolg (4)

Uiteraard waren we ons bij de lancering van *Atoomstroom.nl* bewust van Artikel 3² van de MRC, dat beperkingen stelt aan het gebruik van de woorden 'schoon' en 'groen'. Omdat we echter consequent spreken over de **opwekking** van elektriciteit hebben we het echter steeds over een 'bestanddeel' of 'aspect' van ons product, zoals nader omschreven in Artikel 4⁷ van de MRC.

Als Greenpeace het over 'schone energie' heeft, spreekt zij ook alleen over de opwekking, alhoewel soms niet expliciet vermeld. Ik wijs u in dit verband op het gedeelte over 'schone energie' van de Greenpeace website (zie bijlage E). Of op het opinie-artikel in de Volkskrant van mevrouw I. Teuling van Greenpeace ("Kernenergie: vier redenen waarom er niets van deugt", Volkskrant 12 juni 2008, zie bijlage F) waarin zij schrijft: "Wij moeten alle aandacht en middelen inzetten op besparing en op schone (wind- en zonne-) energie".

Ook op sites van vrijwel alle leveranciers van met windmolens, biomassa of zon opgewekte elektriciteit worden de termen 'groene energie', 'schone energie', 'groene elektriciteit' en 'schone elektriciteit' veelvuldig en vaak zonder nuancering gebruikt, terwijl in feite alleen het deelaspect van de opwekking bedoeld wordt (zie uitingen op de sites van Nuon, Windunie, en Eneco, bijlagen: G, H, I).

Blijkbaar wordt het door Greenpeace en collega-energieleveranciers algemeen bekend verondersteld dat milieuclaims over diverse energievormen alleen het deelaspect van de opwekking betreffen. 'Schoon' of 'groen' over de gehele keten is immers geen enkele vorm van energie op basis van artikel 3 van de MRC.

*Atoomstroom.nl noemt het er voor de zekerheid juist steeds bij dat wij over alleen de **opwekking** spreken, om er zeker van te zijn dat we de consument zo goed mogelijk informeren, en voldoen aan het gestelde in artikel 4 van de MRC.*

Door Greenpeace verstrekte informatie is tendentius en ten dele onjuist, maar in belangrijke mate niet relevant omdat deze zich niet beperkt tot de opwekking

Greenpeace heeft een uitgebreid dossier bijgevoegd, dat volgens ons en diverse overdrijvingen, enkele omissies en een aantal aperte onjuistheden bevat (zie voor een summier reactie van *Atoomstroom.nl*/bijlage J). We kiezen er echter voor om daar in deze brief niet uitgebreid op in te gaan. Niet alleen om technische welles-nietes discussies te vermijden, maar vooral omdat onze claims zich beperken tot de opwekking van elektriciteit en het dossier van Greenpeace zich vooral uitstrekt over wat daarbuiten valt.

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

⁷ Artikel 4. Bestanddelen en aspecten: "Indien milieuclaims uitsluitend of vrijwel uitsluitend betrekking hebben op bepaalde bestanddelen of aspecten van de aangeprezen producten, moet dit duidelijk tot uitdrukking komen."

vervolg (5)

Voor ieder getal en iedere bewering over kernenergie is immers wel een onderbouwing te vinden, en 'onpartijdige' wetenschappers op dit gebied zijn schaars. Wij baseren ons voor zover mogelijk op het -relatief- onomstreden 'Fact Finding Kernenergie' van ECN uit 2007, dat Greenpeace zelf eerder toejuichte⁸ (maar in de onderhavige klacht nu juist weer bestrijdt).

Hieronder licht ik u toe waarom volgens ons, binnen bovengenoemde context, de volgende claims te rechtvaardigen zijn;

Claim 1: Elektriciteitsopwekking met kerncentrales is schoon

Bij het proces van elektriciteitsopwekking met kerncentrales komen geen vervuilende stoffen in het milieu, noch komt er enige straling vrij. Zoals algemeen bekend en door -ons ook uitgebreid vermeld- levert het proces van elektriciteitsopwekking met kerncentrales langdurig radioactief afval op. Dit afval wordt echter zorgvuldig en duurzaam afgescheiden van de samenleving opgeslagen en komt derhalve niet in het milieu. Een proces dat geen schadelijke stoffen in het milieu brengt is volgens ons per definitie 'schoon' te noemen.

Claim II: Elektriciteit uit kerncentrales is CO₂-vrij opgewekt

Brancheorganisatie EnergieNed heeft -samen met de Energiekamer- een uniforme rekenmethode ontwikkeld om ervoor te zorgen dat alle energiebedrijven op dezelfde manier het stroometiket bepalen. Deze methode *schrijft voor* om 'nul' CO₂-uitstoot op te geven voor de volgende opwekmethoden: Biomassa, Waterkracht, Zonne-energie, Windenergie en Kernenergie. (zie Rapport CE Delft: "Achtergrondgegevens stroometikettering 2007" dat in opdracht van Energiened is gemaakt, bijlage K)

Atoomstroom.nl houdt zich -net als alle andere leveranciers- aan deze richtlijn en geeft dus ook 'CO₂-vrij in de opwekking' op in haar stroometiket, geheel volgens de instructie van de Energiekamer en de branchevereniging EnergieNed⁹. Alle andere leveranciers rekenen met 'nul' CO₂-uitstoot voor het kern- en het groene deel van hun stroom (zie diverse stroometiketten in bijlage L). Voor het kernenergie deel bij leveranciers van grijze stroom is dit moeilijker direct te zien omdat het maar een fractie van hun mix betreft, maar narekenen leidt tot geen andere conclusie dan dat zij hiervoor ook met 'nul' CO₂ rekenen.

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

⁸ "Greenpeace opgetogen over ECN rapport", persbericht Greenpeace van 2 oktober 2007

⁹ Bevestiging of Atoomstroom.nl zich inderdaad houdt aan de richtlijnen en regels van EnergieNed en de Energiekamer is desgewenst bij beide organisaties op te vragen.

vervolg (6)

Atoomstroom.nl zou dus tegen de instructies van de sector in handelen door iets anders dan 'nul' CO₂-uitstoot op te geven voor elektriciteit die is opgewekt met kernenergie. Overigens zijn wij de eerste leverancier die heeft geopperd om in het stroometiket naast over de opwekking óók over de keten te gaan rapporteren (zie persbericht 20 november 2008: "Stroometikettering moet beter", bijlage M).

Over de term 'CO₂-neutraal' meld ik u dat één van onze site ontwerpers dit onbedoeld in enkele grafische elementen van de site had 'ingebakken'. Inmiddels hebben we dit laten aanpassen in 'CO₂-vrij opgewekt' (zie bijlage C).

Claim III: Opwekking van elektriciteit in kerncentrales is ongesubsidieerd

Alle vormen van z.g. groene stroomopwekking worden gesubsidieerd. Deze subsidies hebben de vorm van een overheidsbijdrage per opgewekte kWh. Dit betreffen de z.g. MEP en SDE gelden. Alleen al met de MEP is volgens de Algemene Rekenkamer in de periode 2003-2006 bijna 1.5 miljard Euro aan subsidies toegekend. Gangbare subsidies voor duurzame elektriciteit liggen tussen de 7.6 en 9.7 €ct per kWh, wat overeenkomt met een toeslag van ongeveer 150% van de marktwaarde van de opgewekte elektriciteit.

Bij kernenergie bestaat een dergelijke subsidie over de opwekking niet. Dat wordt ook door Greenpeace erkend, omdat zij spreekt over 'indirecte subsidies'. Aangezien onze claims zich beperken tot de opwekking is verder ingaan op de klacht van Greenpeace feitelijk onnodig.

Toch gaan we hier kort op het ketenargument in: Greenpeace suggereert dat het opslaan van afval en het verzekeren van een kerncentrale de Staat geld zou kosten, waardoor onze claim 'ongesubsidieerd' niet zou kloppen. Ons is echter niet meer bekend dan dat het officiële beleid van de Nederlandse Overheid is om kernenergie niet te subsidiëren. De kosten van opslag van nucleair afval worden gedragen door de partijen die radioactief afval bij de COVRA aanleveren. De tarieven die de COVRA rekent dekken ook de kosten voor de definitieve ondergrondse eindberging. En inderdaad treedt de overheid voor een deel op als een verzekeraar 'of last resort' omdat kerncentrales niet volledig commercieel te verzekeren zijn (wet WAKO). De kerncentrale betaalt hier echter een marktconforme verzekeringspremie voor aan de overheid. Zie voor een verdere toelichting ook bijlage J.

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

vervolg (7)

Voor zover ons bekend zijn er dus geen subsidies die van de Overheid naar de sector vloeien, integendeel¹⁰. Ongesubsidieerd is dus met recht te claimen, of nu het nu gaat om het proces van opwekking (hetgeen wij claimen) of de gehele keten van kernenergie.

Samenvatting en conclusies

Bovenstaande in acht nemend, handelen we niet in strijd met de artikelen 2 en 3 van de MRC, zeker gezien de consistente vermelding dat onze claims alleen over het deelaspect van de opwekking gaan. Gezien de uitgebreide manier waarop wij onze potentiële klanten van informatie voorzien en wijzen op bronnen voor en tegen kernenergie is de term 'misleiding' op basis van de artikelen 7 en 8.3 uit de Reclame Code ook misplaatst.

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Met vriendelijke groet,

Sjef Peeraer

Atoomstroom.nl

Bijlagen:

- A. Pagina 'links ter verdere oriëntatie' van www.atoomstroom.nl
- B. Brief van de RCC aan een klager over *Atoomstroom.nl*
- C. Verwijzing naar collega leveranciers door *Atoomstroom.nl*
- D. Nieuwsbericht "Fabriek zonnecellen ontruimd na chemische reactie"
- E. Website Greenpeace over 'schone energie'
- F. Opinie-artikel Volkskrant door Greenpeace (I. Teuling)
- G., H., I. Diverse uitingen over 'schoon' van andere leveranciers
- J. Summiere inhoudelijk reactie detail aantijgingen Greenpeace
- K. CE Delft: "Achtergrondgegevens Stroometikettering 2007"
- L. Diverse stroometiketten van collega leveranciers
- M. Persbericht: "Stroometikettering moet beter."

Atoomstroom B.V.
Postbus 79130
1070 ND Amsterdam
T 0900-2787666
E info@atoomstroom.nl
www.atoomstroom.nl

KvK 34297646
ABN-AMRO 59.71.51.105

¹⁰ In tegenstelling tot Nederland zijn in de ons omringende landen kerncentrales in handen van private partijen. Juist de onzekere kosten van opslag en ontmanteling, leiden er toe dat in de buurlanden overheden aanzienlijke financiële middelen onttrekken aan exploitanten waardoor geldstromen met grote mate van waarschijnlijk gunstig uitpakken voor de overheid. Zo heeft België recent nog tekorten weten af te dekken door de exploitanten van kerncentrales (SPE en Electrabel), via de organisatie die de pot voor de ontmanteling van kerncentrales beheert, Synatom geheten, een extra belasting van 250 mln EUR op te leggen.